ГОДИШНИК НА УНИВЕРСИТЕТА ПО АРХИТЕКТУРА, СТРОИТЕЛСТВО И ГЕОДЕЗИЯ СОФИЯ

Том Volume 55 2022 Брой Issue 3

ANNUAL OF THE UNIVERSITY OF ARCHITECTURE, CIVIL ENGINEERING AND GEODESY SOFIA

Получена: 23.06.2022 г.
Приета: 15.07.2022 г.

МОДЕЛИРАНЕ НА СТРУКТУРНИТЕ ТРАНСФОРМАЦИИ В ГРАДОВЕТЕ В ПОЛОСАТА НА ТРАНСНАЦИОНАЛНИТЕ КОМУНИКАЦИОННИ КОРИДОРИ

М. Ненчев[1], М. Давчева[2], М. Танов[3], Г. Костадинов[4], Я. Стоев[5], К. Кусева[6], Ж. Стойчева[7]

Ключови думи: *структурни трансформации, транснационални комуникационни коридори, нова регионална политика*

РЕЗЮМЕ

Основна цел на изследването съгласно научния план към УАСГ през 2021 година е безусловното моделиране на структурните трансформации в градовете в полосата на транснационалните комуникационни коридори, обособяващи се на територията на България, и изясняване на механизма на приоритетите в развитието им в структурно-пространствен аспект чрез разкриване на положителния западноевропейски опит в областта на стратегическото урбанистично проектиране.

[1] Минчо Ненчев, проф. д-р арх., кат. „Градоустройство", УАСГ, бул. „Хр. Смирненски" № 1, 1046 София, e-mail: modus@mail.bg
[2] Мария Давчева, доц. д-р арх., кат. „Градоустройство", УАСГ, бул. „Хр. Смирненски" № 1, 1046 София
[3] Младен Танов, гл. ас. д-р арх. урб. ек., кат. „Градоустройство", УАСГ, бул. „Хр. Смирненски" № 1, 1046 София
[4] Генади Костадинов, арх. урб., кат. „Градоустройство", УАСГ, бул. „Хр. Смирненски" № 1, 1046 София
[5] Явор Стоев, арх., кат. „Градоустройство", УАСГ, бул. „Хр. Смирненски" № 1, 1046 София
[6] Калина Кусева, арх. урб., кат. „Градоустройство", УАСГ, бул. „Хр. Смирненски" № 1, 1046 София
[7] Жана Стойчева, д-р арх. урб., кат. „Градоустройство", УАСГ, бул. „Хр. Смирненски" № 1, 1046 София

1. Въведение

Още през 2002 година в една промотирана научна тема „БЪЛГАРСКИТЕ ГРАДОВЕ В ПОЛОСИТЕ НА ТРАНСЕВРОПЕЙСКАТА КОМУНИКАЦИЯ – УРБАНИСТИЧНИ ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ“ към УАСГ беше предложена определена методика за проучване и изследване на тези проблеми. Още тогава – преди близо 20 години се дефинира следното: „Проектът се очаква да създаде концепция за перспективно устойчиво развитие на българските градове, попадащи в полосите на трансевропейските коридори. Опитът на западноевропейските страни в развитието на собствената им регионална политика по отношение както на трансграничното сътрудничество и кооперираме, така и по отношение на градовете, е добра основа за анализ на базовата информационна база.

2. Извеждане на трансграничното сътрудничество като приоритет на европейската регионална политика

То се мотивира от различни причини, по-важните от които могат да бъдат изтъкнати като: приобщаване на страните чрез решаване на проблемите на техните граници, пропускателни пунктове и терминали; активизиране на граничните райони – по правило по-слабо развити части в националното пространство и изравняване с другите райони – съвместни взаимноизгодни мерки и действия; развитие на транспортната и граничната инфраструктура като елемент на общоевропейската инфраструктура. В рамките на тази общоевропейска мотивация в отделните страни съществуват и собствени специфични причини и основания, влияещи върху интензивността и характера на тези връзки. Мястото на страните от Източна Европа в развитието на процеса на интеграция е особено – през 80-те и 90-те години реално възможното трансгранично сътрудничество (с оглед на политическите условия) е само в района на границите между бившите социалистически страни, но и то не е мащабно. Промените в политическата структура на Европа предопределят нови конфигурации на международното сътрудничество, нови форми на кооперираме. Все още възникващите регионални войни и конфликти, особено в района на Балканите (бивша Югославия, страните около Албания), нестихващите терористични актове в Северна Иландия и Испания пряко бележат неспокойни територии и действат дебалансиращо на всякакви подобни инициативи. Огромните усилия за приобщаване на тези страни към общата европейска структура са свързани категорично с чувствителни промени в регионалната им политика в това направление. Много са факторите, които ще дефинират бъдещата интеграция: тоталната липса на минало сътрудничество, чувствителен (особено на Балканите) международен климат или политическа среда, която може да ускори, но и да разруши процеса, развитието на сътрудничеството чрез централизирана държавна политика, (все още доминираща в стопанския и обществения живот), наличието на асиметрия в регионалния баланс на икономическия потенциал, пряко влияеща върху формата на пазара. Въпреки тези обстоятелства, налице е ясно изразена воля за създаване на региони на трансгранично сътрудничество и укрепване на транснационалните комуникационни коридори. България значително закъснява с включването в процеса на трансгранично сътрудничество. Причините за това са обективни и субективни. Перспективите в това направление са за бърза интензификация и стабилизация. Липсата на адекватна държавна стратегия за крайграничните региони в светлината на промените в Европа налага да се разработи съответен механизъм [1].

3. Ясна концепция за мотивацията и приоритетите

В това отношение е логично, че със съчетаването на интересите в национален и регионален аспект ще се обоснове пакет от нормативни документи, регламентиращи държавната политика, които да формулират необходимите условия за реализация, да разработят устройствени стратегии по отношение на транснационалните коридори в контекста на опита на страните от Европейската общност. Ще бъдат обхванати както регионалната, така и градоустройствената теория и практика, като се положи отпечатък върху критичния анализ на досегашната методика на проектирането – основана на вече твърде остарели постулати и виждания за градовете и тяхното развитие – нещо, което е пагубно за целия урбанистичен процес в страната и неговото управление и направляване. Това абсолютно се припокрива с второто направление като същевременно засяга и първото направление като приоритетни области. Регионалният скелет на градоустройствените системи [1] поставя някои въпроси. Дали градът се е развивал върху основата на произволна, чисто пазарна структурна ситуация или пък е следствие на обмислена инвестиционна акция – това е определен резултат на обособяване на фактическа градска строителна активност. Със самото си възникване в контекста на градското развитие се залага проблемът на съединението, на обвързаността на всички елементи, участващи в градския „театър“ на действието.

Новата вълна на 90-те години, като една реакция на деформациите в градската структура, се изразява най-вече в назрялата необходимост от скъсване с традициите на строго йерархизирания град, с умишленото „сертифициране“ на градската територия като успешно прогресиращ градски център и самостоятелно развиващи се забравени и низгвергнати периферни територии. Същевременно оценъчните критерии на контекста на градската среда съвсем се подценяват в името на някакви схематични статични представи за етапност и обособеност.

Всеки град в зависимост от генезиса си е подложен на съществени метаморфози при преминаването си в определена по-висока активна и по-съвременна структурна форма. Някои, особено големи, градове претърпяват осезаем структурен ръст и приобщават пространства и територии, съизмерими дори с първоначалната си територия. Това е предпоставка за съществени изменения не само в градското ядро и в системата на градския център, но и за определена пространствена и териториална експанзия. Дали градът се е развивал върху основата на произволна, чисто пазарна структурна ситуация или пък е следствие на обмислена инвестиционна акция – това е определен резултат на обособяване на фактическа градска строителна активност. Със самото си възникване в контекста на градското развитие се залага проблемът на съединението, на обвързаността на всички елементи, участващи в градския „театър“ на действието.

4. Състояние на градската структура

Именно градската структура, т.е. начинът на организацията (с всички произтичащи от това следствия), е основният феномен на градската същност. Тя може да бъде познаваема и да послужи като базов концепт при описателните и същностните типологии на градските планове, като най-точно изразяваща взаимоотношенията между елементи и обекти. Отмина спокойното време на плавното развитие и вече в градското развитие се залагат нови и нови параметри – на структурно-функционална експанзия и на модулно възпроизводство на среден и минимален стандарт – нещо от което в края на миналия век считахме, че сме се избавили. Огромните строителни експерименти, свързани с ускоре-

ната жилищна политика на държавите и на местните власти, ориентирани към бързо реализиране на новите индустриални гиганти и дефакто глобалната индустриализация като средство за реализиране на огромни технологични успехи вече много бързо се преориентират към нови форми и не случайно перманентно отразяват бързите промени в ориентацията в икономически аспект.

Нарасналата подвижност на населението, промените в трудовата характеристика, мобилната социална структура предопределят едно ново, по-реално отношение към града и неговата структура. Един вид – въздействие с цел по-хармонично действие. В европейски план, след големите промени през 90-те години на миналия век, с цел преодоляване на различията във формирането на съвременна и устойчива градска среда сред отделните градове (с отчитане най-вече на националната идентичност), се провежда неформална среща на министрите, отговарящи за развитието на градските райони и териториална кохезия в Лайпциг на 24 – 25 май 2007 г. Те приемат специална харта за развитие на всички европейски градове и демонстрират, освен загриженост, воля за съвместна работа за решаване на наболелите проблеми, които по един или друг начин стоят за разрешаване пред тях. Лайпцигската харта за устойчиви европейски градове е документ на държавите членки, съставен с широкото и прозрачно участие на заинтересовани страни от Европа. Ангажиментите в това направление са следните: инициираме на политически дебати в отделните държави относно това как да залегнат принципите и стратегиите на Лайпцигската харта за устойчиви европейски градове в политиката за националното, регионалното и местното развитие; използване на инструментариума на интегрираното развитие на градските райони и свързаното с това управление за прилагането му и за тази цел създаване на необходимата рамка на национално равнище, насърчаване на създаването на балансирана териториална организация въз основа на европейската полицентрична градска структура.

Градовете в Европа притежават редица уникални културни и архитектурни качества, силна способност за включване на обществото и изключително добри възможности за икономическо развитие [2].

Самото понятие „Старият свят“ е луксозна визитна картичка и символ за просперитет. Но същевременно те страдат от демографски проблеми, социално неравенство, социално изключване на конкретни групи от населението, липса на евтини и подходящи жилища, предизвикват ежегодни екологични проблеми.

Фиг. 1. Трансевропейски коридори – Transportee-WorldPress.com

5. Заключение

Промените в политико-социалната структура на Европа предопределят нови конфигурации на регионално сътрудничество. Много са факторите, които дефинират бъдещата интеграция – тоталната липса на минало сътрудничество, чувствителен политически климат (особено на Балканите), често анулиращ всякакви инициативи, развитие само чрез централизирана държавна политика, асиметрия в регионалния баланс на икономическия потенциал. България значително закъснява с включването в процеса на трансграничното сътрудничество [3]. Без разработени конкретни устройствени стратегии – спонтанното сътрудничество и стихийната търговия и комуникация са само една бедна перспектива за промяна – а тя е абсолютно необходима предвид всеобщата миграция и обезлюдяване на цели градове и райони. Откакто съществува българското градоустройство се правят опити градовете ни да имат европейски вид, да са модерни и да предоставят на своите граждани всички необходими условия за добър стандарт на обитаване. Какви изменения всъщност се случиха в повечето градове през XX век – непрекъснатият градски ръст и противоречията, възникващи при неговото регулиране, усложняването на самата градоустройствена организация. Градовете преминаха през етапа на класическата градска структура – с формиране на главно ядро и обособяване на жилищни, промишлени и складови зони, жп-ареали и транспортни зони и т.н. След големите жилищни комплекси и модата за формиране на пешеходни пространства, след „ретрото“ в мисленето, като че ли се промъква нова нотка – как да направим градовете по-привлекателни места за живеене. Ерата на прагматичния функционализъм в ситуирането на планово „измислени“ структуро-определящи обекти като че ли бе пометена от пазарната стихия на микрообектите (всеки гражданин – инициатор и търговец?!), а вече сме свидетели на новите бизнес- и търговски комплекси, които промениха до голяма част структурата на търговията. В по-малките градове обаче традицията в еволюционното развитие от последните 30 години е все още твърде непроменена.

Благодарности

Настоящата научноизследователска разработка по договор 247/2021 е подкрепена финансово от Центъра за научни изследвания и проектиране при УАСГ.

ЛИТЕРАТУРА

1. Natsionalna strategia za regionalno razvitie na Bulgaria za perioda 2005 – 2015.

2. Transevropeyski koridori preminavashti prez Bulgaria.

3. Strategicheski transportni koridori – napravlenie Yug-Sever.

MODELING OF STRUCTURAL TRANSFORMATIONS IN CITIES IN THE STRIP OF THE TRANSNATIONAL COMMUNICATION CORRIDORS

M. Nenchev[1], M. Davcheva[2], M. Tanov[3], G. Kostadinov[4], Y. Stoev[5], K. Kuseva[6], Z. Stoycheva[7]

Keywords: *structural transformations, transnational communication corridors, new regional policy*

ABSTRACT

The main goal of the study according to the scientific plan of UACEG in 2021 is the unconditional Modeling of structural transformations in cities in the strip of transnational communication corridors – emerging in Bulgaria and clarifying the mechanism of priorities in their development in structural and spatial terms by revealing positive Western European experience in the field of strategic urban planning.

[1] Mincho Nenchev, Prof. Dr. Arch., Dept. "Urban Planning", UACEG, 1 H. Smirnenski Blvd., Sofia 1046, e-mail: modus@gmail.com

[2] Maria Davcheva, Assoc. Prof. Dr. Arch., Dept. "Urban Planning", UACEG, 1 H. Smirnenski Blvd., Sofia 1046

[3] Mladen Tanov, Chief Ass. Prof. Arch. Urb. Ecol., Dept. "Urban Planning", UACEG, 1 H. Smirnenski Blvd., Sofia 1046

[4] Genadi Kostadinov, Arch. Urb., Dept. "Urban Planning", UACEG, 1 H. Smirnenski Blvd., Sofia 1046

[5] Yavor Stoev, Arch., Dept. "Urban Planning", UACEG, 1 H. Smirnenski Blvd., Sofia 1046

[6] Kalina Kuseva, Arch. Urb., Dept. "Urban Planning", UACEG, 1 H. Smirnenski Blvd., Sofia 1046

[7] Zana Stoycheva, Dr. Arch. Urb., Dept. "Urban Planning", UACEG, 1 H. Smirnenski Blvd., Sofia 1046